

Przemysław Pawelec

<https://orcid.org/0000-0003-1658-6133>

Wydział Nauk Społecznych

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

Wojciech J. Cynarski

<https://orcid.org/0000-0003-1252-5456>

Kolegium Nauk Medycznych

Uniwersytet Rzeszowski

Obrazy cielesności kobiet trenujących sztuki i sporty walki w dyskursie medialnym. Zarys problematyki

Słowa kluczowe: media masowe, sztuki walki, sporty walki, kobiety, cielesność

Key words: mass media, martial arts, combat sports, women, carnality

Wstęp

Pojęcie „cielesność” funkcjonuje w przestrzeni społecznej w wymiarze biologicznym i kulturowym (ten ostatni wymiar obejmuje między innymi treści i efekty działań mediów masowych). Jest ono przedmiotem nieustannych zmian nie tylko różnicujących, ale i unifikujących podejście współczesnego człowieka do jego cielesności (na przykład poprzez nieustanne dbanie o zachowanie własnej atrakcyjności fizycznej). Niezależnie od płci, wieku lub rasy człowieka (a także od czasu prowadzenia badań) ciało jest poddawane różnym praktykom, których skutkiem ma być poprawa kondycji zdrowotnej i wyglądu, ponieważ kultywacja atrakcyjności to jeden z przejawów odróżniania się od innych (Kluczyńska 2016: 277).

Wymowa współczesnego ujęcia cielesności w kulturze masowej (poddawanej w mniejszym lub większym stopniu ocenom ze względu na zróżnicowane normy kulturowe i społeczne) oddziałuje znacząco na kobiety. Wpływa na ich postawy względem ich własnych ciał (Mirucka 2003: 210), co w wielu przypadkach skutkuje pojawieniem się potrzeby wypełniania przez nie wyidealizowanych norm cielesnych charakterystycznych dla „ciała utopijnego”, traktowanego też jako „bezcielesne” (Gromysz 2016: 145) „odtworzenie” ideału.

W przypadku nieokreślonej liczby kobiet „odtworzenie” ideału wymaga dbania o dobry wygląd, zdrowie i kondycję oraz wykonywania ćwiczeń gimnastycznych (typowych na przykład dla sztuk walki i sportów walki). Przyczyną, dla których kobiety podejmują się tego typu działań, jest nieustanna obecność

w mediach masowych treści odnoszących się bezpośrednio do wzorców psychofizycznych, które cechują: szczupłość i odpowiednie proporcje kobiecego ciała: „Czasami pojawiają się opinie, że media dają ludziom tylko to, czego oni sami chcą. Nawet gdyby to była prawda, że prezentacje szczupłych atrakcyjnych kobiet pojawiają się tylko wtedy, gdy decydenci medialni uważają, że wiele kobiet pragnie takich prezentacji, to i tak decyzje te miałyby wpływ na inne kobiety” (Silverstein i in. 1986: 531). Innymi powodami aktywności kobiet w tym zakresie mogą być przykładowo dążenia do osiągnięcia wysokiego wyniku sportowego oraz względy zdrowotne.

Artykuł ten jest próbą udzielenia odpowiedzi na pytania dotyczące wymowy dyskursów medialnych odnoszących się do wybranych modeli kobiet, które uprawiają sztuki i sporty walki. Zawiera zarys teoretycznych rozważań jako ewentualnych uzupełnień innych opracowań o podobnej tematyce, które jednak w różnym stopniu odnoszą się do sportów i sztuk walki (o czym będzie mowa między innymi w następnym punkcie). Przedstawione wątpliwości dotyczyć będą: 1) wybranych opinii o kondycji i wyglądzie ciał kobiet oraz 2) wyróżnionych typów dyskursów medialnych podejmujących tematykę treningu adeptek sztuk i/lub sportów walki. Zagadnienie zostanie omówione na podstawie wybranych definicji cielesności kobiet biorących udział w różnego rodzaju konfrontacjach i pojedynkach w kontekście obecności tej tematyki w mediach masowych.

Przegląd literatury przedmiotu

W literaturze związanej między innymi z naukami humanistycznymi występuje postulat określania wymiarów „ucieleśniania” kobiet na poziomie kulturalizacji ich fizyczności (Berthelot 1991: 163), uzupełniony o deklarowane postawy samych kobiet wobec takiego procesu (Swami i in. 2009: 611). Warto zaznaczyć, że podobne postulaty pojawiają się także w analizach socjologicznych (Channon i Jennings 2014) i medioznawczych (Harrison i Fredrickson 2003) oraz w opracowaniach z zakresu nauk o kulturze fizycznej (Pawłucki 2015; Wolska i in. 2016).

Anna Łebkowska (2011: 12) zwraca uwagę na stałą obecność metafor cielesnych w społecznościach poddawanych formatowaniom (w różnym stopniu uwzględniających określone normy kulturowe i towarzyszące im dyskursy). Joanna Dec-Pietrowska i Emilia Paprzycka (2016: 327) udowadniają jednak, że takie zjawiska są obecne zwłaszcza we współczesnej perspektywie genderowej, sprzyjającej definiowaniu cielesności i seksualności kobiet jako społecznych konstruktów, których kształt zależy od kontekstów społecznych i kulturowych. Sherry B. Ortner (1972: 31) przypomina jednakże, że kobiety często reprezentują odmienne postawy wobec ich medialnego „ucieleśniania” (co często sytuuje je w pozycji sprzecznej z oczekiwaniami mężczyzn).

Dyskursy zawierające wspomniane metafory znalazły się w obszarze zainteresowania badaczy reprezentujących takie dyscypliny naukowe, jak między innymi socjologia ciała, socjologia płci i psychologia społeczna.

W ich publikacjach znajduje wyraz przekonanie, że przekazy kulturowe (oparte na dyskursach wykorzystywanych przez media masowe) wpływają na samoocenę kobiet. Istotnego znaczenia nabiera tu jednak rozróżnienie pomiędzy klasycznym podejściem do ludzkiej cielesności (ciało w relacji *sacrum – profanum*) a podejściem nowoczesnym („ucieleśniona socjologia”). Piszą o tym między innymi Gillian Bendelow i Simon J. Williams (2002: 23), a reprezentująca drugie, nowoczesne podejście Sylvia K. Blood (2005: 11) sygnalizuje, że to głównie psychologia społeczna dostarcza konkretnych argumentów.

W naukach o kulturze fizycznej, nieodłącznie związanej ze sztukami i sportami walki, wskazuje się, że aktywność sportowa kobiet to także wykonywanie wspomnianych wcześniej ćwiczeń fizycznych. Roberta Sassatelli (2010: 20–21) zakłada przy tym, że tego rodzaju ćwiczenia są zbieżne z prezentowanymi w mediach masowych akrobacjami superbohaterów. Charakter danych form aktywności zależy między innymi od miejsca ich powstania (na przykład klasztor Shaolin), ale też od charakteru uprawianej dyscypliny sportowej, a także od płci osób ćwiczących. Wspólną dla nich wartością jest chociażby osiąganie sukcesów na poziomie zawodowym lub amatorskim przez osoby je uprawiające, o czym przypominają między innymi autorzy artykułów zamieszczonych w książce pod redakcją Ilse Hartmann-Tews i Gertrud Pfister (2003).

W niektórych pozycjach z zakresu literatury medioznawczej – obejmującej różne perspektywy badawcze – wskazuje się rolę treści kulturowych w kształtowaniu opinii i postaw odbiorców przekazów medialnych (w zależności od przyjętych postulatów na temat siły oddziaływania mediów masowych na ich konsumentów). W tym przypadku można odnieść to do komunikatów spływających i wykoślawiających – niekiedy zgodnie z zamierzeniami ich autorów – rzeczywisty obraz kobiet trenujących sztuki i/lub sporty walki. Biorąc to pod uwagę, Agnieszka Roguska podkreśla, że:

[...] złe oblicze medialnej globalizacji w obszarze kultury jawi się jako spłykanie wartościowych wytworów kultury, jej marketingowość, reklamowanie nie zawsze wytworów wysokiej jakości, licząc przede wszystkim na duże zyski finansowe, spłykanie gustów konsumentów kultury i wyrabianie złych nawyków obcowania ze zbyt spłyconą kulturą, dostarczającą jedynie chwilowych, ulotnych przyjemności (Roguska 2010: 155).

Wybrane ujęcia cielesności

Beata Mirucka (2003: 212) stwierdza, że: „Rozumienie i sposób definiowania pojęcia »obraz ciała« wyznacza poziom eksploracji zjawiska oraz decyduje o rodzaju stosowanych metod badawczych”. Tak przedstawione podejście jest uprawnione ze względu na wspomnianą wielość ujęć badawczych prezentowanych w określonych paradygmatach, których częścią wspólną jest zwykle indywidualizacja każdego z ciał. Przykładowo wymieniony w artykule *Obraz ciała i jego zaburzenia. Aspekty teoretyczne w kontekście wybranych jednostek psychopatologicznych* (Nitsch i in. 2012) Paul Schilder traktował wizerunek

ciała jako wyobrażenie tworzone w umyśle jednostki. Jeśli uwzględnimy się części wspólne różnych teorii, to w konsekwencji pojawia się myśl, że:

[...] obraz (albo wizerunek) ciała to umysłowa reprezentacja będąca zbiorem wrażeń, przekonań i uczuć na temat ciała, świadoma i nieświadoma, obejmująca subiektywne doświadczanie ciała, jego funkcji i możliwości [...]. Obraz ciała ma charakter dynamicznego procesu – kształtuje się na drodze rozwoju jednostki i jej doświadczeń w obszarze ciała. Według Garnera doświadczenia te mają charakter fizyczny (tak jak na przykład kształt i masa ciała), indywidualny (uczucia wobec ciała), interpersonalny (jak oceniają nas inni) i kulturowy (Nitsch i in. 2012: 177).

Ze względu na bliskość pojęcia „obraz” z obcojęzycznym „image” usprawiedliwione jest stosowanie tych określeń zamiennie, ponieważ ten drugi termin „[...] oznacza nic innego jak obraz i symbol, a więc łączy w sobie zarówno sferę językową, jak i niejęzykową” (Rogaliński 2012). Wizerunek jest w tym przypadku traktowany (poprzez postrzeganie rzeczywistości przez odbiorców) jako całość składająca się z poszczególnych elementów. Podlega więc ciągłym przeobrażeniom, nie jest statyczny i nie jest odporny na wpływy zewnętrzne, których celem jest między innymi wywołanie wśród odbiorców mediów zmian w jego postrzeganiu (Łączyński 2008: 102). Jednakże, gdy towarzyszący mu dyskurs zostaje podzielony na kilka elementów, uwidaczniane są szerokie obszary badawcze wymagające ciągłej eksploracji. Do nich można zaliczyć między innymi wyodrębnienie jak najbardziej dokładnie odwzorowujących rzeczywistość modeli kobiet uprawiających sztuki i sporty walki. Ułatwia to nie tylko ewentualne doprecyzowanie ich definicji, ale również usytuowanie tych modeli w przestrzeni szeroko pojętego dyskursu medialnego, w którym biorą udział media jako źródła treści wywołujących wśród odbiorców określone reakcje.

W niektórych ujęciach badawczych lub quasi-naukowych „ucieleśnianie” kobiet jest w różnym stopniu łączone ze wspomnianą już płcią kulturową. Przykładem takiego podejścia jest stawianie pytań o kształt postulowanego przez ideologów marksistowskich „nowego człowieka” jako efektu działań charakterystycznych dla konstruktywizmu i konstrukcjonizmu. W pierwszym przypadku każdą jednostkę ludzką traktuje się jako źródło indywidualnego „budowania” (na poziomie mentalnym i w oparciu o doświadczenia i procesy poznawcze) własnego „ja”. Może ona dokonywać tego, wykorzystując narzucane jej medialne dyskursy, które konstruują niezbędne pojęcia, co z kolei skutkuje pojawieniem się (na poziomie mentalnym) procesów myślowych integrujących i asymilujących poszczególne znaczenia (wraz z ich dopasowaniem do środowiska zewnętrznego). Pojawiają się jednak wątpliwości, czy już na poziomie operacjonalizacji działania takie nie są pozbawione błędów (Young i Collins 2004: 375).

Jednym z problemów pojawiających się podczas adaptacji odbiorczej konstruktywizmu jest indywidualizm każdej jednostki ludzkiej. Wynika to z faktu, że konstruktywizm sam w sobie jest koncepcją zakładającą przede wszystkim indywidualistyczne doświadczanie rzeczywistości i tworzenie na jej podstawie negocjowalnych obrazów. Istotną rolę odgrywają w tym procesie relacje społeczne, będące częścią doświadczenia każdego członka współczesnego społeczeństwa

i niejako poprzedzające w swej pierwotności tworzenie tych obrazów (nawet z uwzględnieniem świadomego dystansowania się jednostek i grup społecznych od ideologicznych narracji na rzecz głębszego poznania problemu). Możliwe jest jednak – według niektórych badaczy – nieodwoływanie się do interakcji społecznych, kontekstów i dyskursów, które umożliwiają autorefleksję i tworzenie znaczeń (Young i Collins 2004: 374).

Wybór paradygmatu (socjologicznego, kulturoznawczego lub medioznawczego) pozwalającego rozpatrywać problematykę wizerunku płci (w przestrzeni pomiędzy konstruktywizmem i konstrukcjonizmem) jest uzależniony od sensu odpowiedzi udzielonych na pytania:

- 1) czy w danej analizie najważniejsze są „[...] *konstruuujące* i podtrzymujące świat stany mentalne, czy zastygłe w instytucjach społecznych, wynegocjowane w toku historii, *skonstruowane* znaczenia” (Zwierzdzyński 2012: 120);
- 2) które z nich są bardziej obecne w dyskursie badanych mediów.

Próba dostosowania interpretacji wymienionego zagadnienia do określania wizerunku modeli kobiet ukazywanych w mediach adresowanych zwykle do konkretnych grup konsumentów wskazuje na istotny udział obu rodzajów treści. Ukazywane tam modele kobiet funkcjonują bowiem zarówno jako „konstruowane”, jak i „skonstruowane”.

Cielesność w sztukach i sportach walki

Zarówno w sztukach walki, jak i w sportach walki jedną z najważniejszych ról odgrywa szeroko rozumiana cielesność (niezależnie od płci i wieku) mistrzów i adeptów. Jej wymiary można rozpatrywać na trzech poziomach: duchowym, fizycznym oraz przyjętym na podstawie wskazanych dyskursów kulturowym, które mają przyczyniać się do dostarczenia wiedzy umożliwiającej stworzenie jednego lub wielu modeli „człowieka walczącego”.

Cielesność mistrza i adepta sztuk i sportów walki – jak się wydaje – nie uległa całkowitej metamorfozie na przestrzeni wieków. „Gladiatorzy” istnieli zarówno w starożytnym Rzymie (Dunkle 2008: 4), jak i obecni są w czasach współczesnych. W obu przypadkach areny pojedynków zapełniały się i zapełniają nadal widzami, krwawe walki były i są toczone, a o werdykcie zwykle decydował/decyduje nokaut. Jedyna różnica w odbiorze takich pojedynków polega na tym, że bezpośrednim świadkiem konfrontacji odbywającej się na arenie można było się stać tylko pod warunkiem uczestniczenia w danym wydarzeniu w miejscu jego akcji. Natomiast XX wiek i pierwsze dekady XXI wieku to czas, gdy o stoczonych walkach i cielesności jego uczestników wypowiadają się także osoby odtwarzające nawet po wielu dziesięcioleciach zapisy audiowizualne.

Omawiając temat cielesności, należy pamiętać o różnicach pomiędzy jej wersją realną a „modyfikowaną” i „zrewolucjonizowaną”, które tworzone są na podstawie treści nie zawsze oddających rzeczywisty stan rzeczy. Głównym tego powodem jest zbyt wielki wpływ współczesnego „utowarowienia” idei lub

wartości potencjalnie atrakcyjnych dla konsumentów drukowanych i audio-wizualnych mediów masowych (o czym będzie mowa w kolejnym punkcie tego artykułu).

Cielesność w aspekcie uprawiania sztuk i sportów walki oznacza między innymi przesuwanie i przekraczanie granic w wymiarze indywidualnym. Służy to rozwojowi charakteru i osobowości wojownika (a to najważniejsza i najtrudniejsza walka, którą mistrz i uczeń muszą przeprowadzić w swoich ciałach i umysłach). We wschodnich wierzeniach religijnych i/lub filozoficznych jest to element drogi prowadzącej do duchowego udoskonalenia i oświecenia (w jego transcendentnym wymiarze), co odpowiada również uniwersalnym etosom rycerza i żołnierza, wywodzącym się z cywilizacji zachodniej. Jej celem ma być rosnąca świadomość własnej słabości, czyniąca z takiej osoby – w wymiarze społecznym – autorytet (Sieber i Pawelec 2016: 16; Pawelec 2015a: 265). Natomiast zdobycie umiejętności prowadzenia walki wręcz daje adeptowi większe poczucie bezpieczeństwa i własnej wartości, poprawia samokontrolę emocjonalną, uczy koncentracji, wytrwałości, nabywania wysokiego poziomu sprawności psychicznej i fizycznej oraz dążenia do wzrostu indywidualnego potencjału zdrowotnego (Cynarski i Lee-Barron 2014: 19). W publikacji zatytułowanej *Martial Arts and Combat Sports: Towards the General Theory of Fighting Arts* Wojciech J. Cynarski zauważa:

Doskonałość w kontrolowaniu ciała i bogactwo ruchu w technikach walki przekładają się na specyficzną aksjologię sztuk walki [...]. Ogólne etyczne i użytkowe wartości są tutaj uzupełnione głębszym poczuciem długoterminowego szkolenia. Można to wyjaśnić pojęciami psychologii humanistycznej (samookreślenie, samorealizacja) lub jako współczesna manifestacja ascetycznego wzorca kultury fizycznej [...], co oznacza, że uprawianie sztuk walki jest drogą do rozwoju moralności i duchowości (Cynarski 2019: 288).

Przykładem sztuki walki wpływającej na cielesność kobiet, które ją uprawiają, jest karate – będące systemem nauczania i uczenia się skomplikowanych umiejętności i jednocześnie praktyką zen. System ten obejmuje również drogę odkrywania własnego „ja” w wymiarze cielesności duchowej, co z kolei prowadzi do możliwości wystąpienia zmiany jaźni ciała. Kobiety i mężczyźni zaangażowani w treningi mają za zadanie zrozumieć swoje ciała na drodze poszukiwania duchowości „w sobie”. Praktycy karate z krajów spoza Dalekiego Wschodu „[...] są zanurzeni w dualistycznych światopoglądach, ale są w pełni zdolni do uczenia się i opanowywania, a nawet zrozumienia niedualistycznych praktyk. Większość karateków przyjmuje nowy sposób używania swoich ciał bez wyrzeczenia się zwykłego życia” (Cohen 2006: 77). Adepci ze Wschodu i z Zachodu, żyjący w dawnych wiekach, ale i współcześnie, posiadają zatem wiele cech wspólnych. Jedną z nich jest umiejętność kontrolowania emocji nawet w obliczu nadchodzącej śmierci: „Walczyć z ograniczonymi zasadami, gdzie nie było już fizycznego unicestwienia wroga. To była taka grecka agonistyka. *Gimnazjum* było rodzajem szkoły wojskowej. Wychowanie Spartan i edukacja Wikingów była przede wszystkim edukacją wojowników” (Cynarski 2019: 140).

W sportach walki cielesność jest związana nie tylko ze zdobywaniem sukcesów. Ćwiczenia rzeźbiące sylwetkę stanowią w wielu przypadkach wartość samą w sobie, w czym przejawia się różnica w sposobie ich traktowania: „Na Zachodzie zawody są dowodem skuteczności i często tworzą motyw ćwiczeń, podczas gdy w *budo* są odrzucane [...] Stają się medium duchowego uczenia się (rozwój) i nie stanowią wartości autotelicznej” (Cynarski 2019: 174). Sporty te bywają też traktowane jako narzędzia służące zdobywaniu przez zawodników zarówno uwielbienia oddanych fanów, jak i środków finansowych (na przykład w Tajlandii dzieci trenujące boks tajski, *Muay Thai*, mogą dzięki występom na ringu zaspokoić podstawowe potrzeby bytowe, nierzadko jednak fighterzy pozyskują znacznie większe sumy). W nieokreślonej liczbie przypadków powyższe uwagi dotyczą również kobiet.

Cielesność kobiet w dyskursach medialnych. Wybrane aspekty

Model kobiety obecny w przekazach masowych jest hipotetyczną konstrukcją mającą odzwierciedlać cechy obiektu, które są nabywane w toku zachodzących zróżnicowanych procesów charakterystycznych dla danego rodzaju obiektów. Zachodzenie tych procesów może potencjalnie wpływać na zmianę cech obiektów, co jest zauważalne zarówno z perspektywy czasowej, jak i zróżnicowania w doborze badanych mediów. To z kolei wymaga udzielenia odpowiedzi na pytanie o trafność takich wyróżnień ze względu na stopień realności występowania danego modelu w mediach masowych oraz przyjętej metodologii. „Konstruowanie” kobiety może odbywać się między innymi za pośrednictwem treści odnoszących się do sfery mentalnej odbiorców mediów, ponieważ dyskursy służą wymianie różnych opinii (Bińczyk 2001: 50–51). Z tego względu pojawia się pytanie o opinie obserwatorów tych dyskursów.

Różne interpretacje powstają na podstawie przyjętych konstruktów pojęciowych zróżnicowanych pod względem trafności, które nadmiernie eksponują lub niesłusznie pomijają elementy dezawuuujące ich prawdziwość. Z tego powodu kształt powstających na ich podstawie definicji operacyjnych (i tworzonych w oparciu o nie modeli teoretycznych) jest niekiedy uwarunkowany wpływem autora i jego indywidualnym podejściem do metod naukowych oraz aktualnie popularnych ideologii, na przykład lewicowych (Gross i Levitt 1994: 11). Wykorzystanie w badaniach postulatów sformułowanych mniej lub bardziej naukowo wpływa także na sposób definiowania obrazów kobiet trenujących sztuki i sporty walki w komunikacji medialnej. Jeśli więc przyjmie się przywoływane wcześniej (Nitsch i in. 2012) traktowanie cielesności poprzez wyobrażenia powstające w umyśle każdego człowieka, to jej ostateczny kształt będzie zależał od przesłanek innych niż naukowe. Sprzyja to powstawaniu nowych konstruktów dotyczących bardziej danego „rodzaju” (ang. *gender*) niż płci wskazanej na podstawie cech biologicznych uwarunkowanych genetycznie (Nitsch i in. 2012: 180).

Tworzone konstrukty są zatem czynnikami wpływającymi na ostateczny kształt modeli cielesności kobiet uprawiających sztuki i sporty walki. Analiza tych konstruktów pozwala zauważyć, że w mediach masowych funkcjonują modele cielesności kobiet przynależnych do różnych kultur i pochodzących z różnych obszarów geograficznych, osób zróżnicowanych również pod względem reprezentowania konkretnej dyscypliny sportowej, a także innych cech, między innymi budowy ciała.

Występujące w przekazach medialnych zróżnicowanie kobiet pod względem budowy ciała jest spowodowane eksponowaniem przez media treści nawiązujących do czynników kulturowych, które istnieją na danym obszarze geograficznym. Czynniki te określają między innymi standardy atrakcyjności kobiet, dlatego też „Kulturowe wartości, poprzez proces internalizacji, są przyswajane przez poszczególne jednostki, tworząc ich podstawowe odniesienia do wizerunku ciała, a to z kolei decyduje o specyficznym sposobie ich interpretowania i reagowania na zdarzenia życiowe” (Izydorczyk i Rybicka-Klimczyk 2009: 21). Dominuje wizerunek kobiety emanującej urodą, o zadbanym ciele, proporcjonalnej figurze i innych cielesnych atrybutach uważanych za atrakcyjne. Sekualizacja atrakcyjności fizycznej stała się tematem szczególnie popularnym, a treści przedstawiane w mediach wskazują wręcz na przewagę stereotypu kobiety jako obiektu seksualnego nad innymi związanymi z nią stereotypami (Królikowska 2000: 41).

W zdefiniowanej w opisany powyżej sposób „kobiecie skonstruowanej” zawiera się wiele sprzeczności, jeśli chodzi o charakterystyczne dla jej obrazu treści, a także przyjęte założenia ideologiczne, dominujące w niektórych quasi-naukowych badaniach. Stanowią one podstawę do wspomnianego odrzucania uzyskanych wniosków, ponieważ:

Poza przemocą nie ma żadnego uniwersalnego kryterium, na którego podstawie w ramach nauk społecznych można by rozstrzygać o tym, dlaczego „nowe” i „alternatywne” jest dobre, a „stare” i „konwencjonalne” złe. Przecież z założenia, że rzeczywistość ma charakter zmienny, nie wynika jeszcze wniosek, że powinno się ją (trzeba, należy, dobrze jest) zmieniać (Zwierżdżyński 2012: 130).

Prezentowanie przez media wizerunków kobiet to także tworzenie uogólniającego obrazu, którego treść nie jest poddawana „umysłowej edycji” przez większość odbiorców; potwierdzeniem mogą być wyniki badań wskazujące na brak rozumienia treści medialnych przez istotny odsetek odbiorców (Czuba 1995: 14). Jednakże treści nawiązujące do wspomnianych wizerunków są obiektami poddawanych negocjowaniu lub dekodowaniu znaczeń (także w przypadku sugerujących przekazów marketingowych). Czytelnicy, słuchacze i widzowie mają możliwość odczytywania ujawnionych i ukrytych przekazów, o ile będą świadomi możliwości ich występowania, podobnie siła i zakres oddziaływania mediów na odbiorców zależą między innymi od posiadanej przez nich wiedzy na temat wykreowanej rzeczywistości. Ze względu jednak na brak jednoznacznego określenia poziomu intensywności wpływu mediów na zachowania społeczne wszelkie próby podejmowane przez badaczy celem wyjaśnienia tej sytuacji można uznać za nietrafione.

Podsumowanie

Według autorów reprezentujących ideologię feministyczną trenowanie sztuk walki i sportów walki wpływa zarówno na fizyczne, jak i psychologiczne przemiany kobiet uprawiających te dyscypliny sportowe i poddających się towarzyszącym temu procesom. Zawodniczki stawiają sobie za cel wcielanie praktycznych umiejętności w zakresie wykorzystywania siły fizycznej (w powiązaniu z nabieraniem pewności siebie), aby udowodnić, że ich rzekomo niewytrzymałe ciała to mit (Channon i Jennings 2014: 787). Niektórzy badacze twierdzą przy tym, że kwestia uprawiania przez kobiety sztuk i sportów walki może być analizowana pod kątem zróżnicowanego poziomu doświadczania kontaktów międzyludzkich (na przykład z partnerem lub przeciwnikiem w trakcie ćwiczeń bądź walki/pojedyńku). Ponadto kobiety działające w sportach zdominowanych przez mężczyzn miałyby angażować się w ćwiczenia fizyczne pod kątem rywalizacji płci ze względu na identyfikowanie sportów i sztuk walki jako „męskich”, z jednoczesną marginalizacją kobiet i ich „kobiecości”. Dlatego też, jak przekonują między innymi Kevin Daniels i Everard W. Thornton (1990: 99), kobiety praktykujące sztuki i/lub sporty walki muszą nie tylko walczyć z męskimi przeciwnikami, ale także z ograniczeniami wyznaczonymi przez normy płciowe.

W nawiązaniu do pytań zawartych we wstępie do niniejszego opracowania 1) o ogólny wymiar cielesności kobiet zajmujących się zawodowo lub prywatnie sztukami i sportami walki oraz 2) o możliwe dyskursy na temat procesów treningowych wpływających na kształtowanie się ich cielesności można zaproponować dwa założenia. Po pierwsze cielesność jest łączona z seksualnością tych kobiet, podkreślaną przede wszystkim w treściach właściwych szeroko rozumianej kulturze popularnej. Ich źródłem są produkcje filmowe, seriale telewizyjne i inne publikacje audiowizualne, a także prasowe. Problemem pozostaje stopień zniekształcania tego wizerunku przez media masowe, skupiające się jedynie na fizyczności kobiet i czyniące z nich karykatury kobiet znanych ze świata realnego (Pawelec 2015b: 140). Po drugie cielesność kobiet uprawiających sztuki i sporty walki wpłynęła na zawartość przekazów reklamowych. Kobiety są w nich ukazywane nie tylko ze względu na posiadane umiejętności (zaawansowanie techniczne), „[...] gdyż odbiorcy obdarzają źródło informacji wiarygodnością o tyle, o ile postrzegają je jako eksperta w danej dziedzinie i uznają, iż można mu ufać” (Kozłowska 2013: 120), ale także ze względu na swój atrakcyjny wygląd.

Opisywanie cielesności kobiet uprawiających sztuki i sporty walki na podstawie koncepcji „czystego” konstruktywizmu wymaga poczynienia chwilowego założenia, że świat medialny jest tożsamy ze światem rzeczywistym lub że jest jego prawie idealnym odzwierciedleniem. W takim przypadku nasuwa się jedyny wniosek – że media masowe mają decydujący głos w nieustannym „kryształowaniu” wizerunków kobiet.

Bibliografia

- Bendelow, Gillian, i Williams, Simon J. 2002. *The Lived Body: Sociological Themes, Embodied Issues*. London: Routledge.
- Berthelot, Jean M. 1991. Sociological Discourse and the Body. *Theory, Culture and Society*, 3 (3), s. 155–164.
- Bińczyk, Ewa. 2001. Na obrzeżach konstrukttywizmu – na obrzeżach myślenia. *Er(r)go. Teoria – literatura – kultura*, 2, s. 49–57.
- Blood, Sylvia K. 2005. *Body Work: The Social Construction of Women's Body Image*. London: Routledge.
- Channon, Alex, i Jennings, George. 2014. Exploring Embodiment Through Martial Arts and Combat Sports: A Review of Empirical Research. *Sport in Society*, 6, s. 773–789.
- Cohen, Einat B.-O. 2006. Kime and the Moving Body: Somatic Codes in Japanese Martial Arts. *Body and Society*, 4, s. 73–93.
- Cynarski, Wojciech J. 2019. *Martial Arts and Combat Sports: Towards the General Theory of Fighting Arts*. Gdańsk: Wydawnictwo Katedra.
- Cynarski, Wojciech J., i Lee-Barron, James. 2014. Philosophies of Martial Arts and Their Pedagogical Consequences. *Ido Movement for Culture: Journal of Martial Arts Anthropology*, 1, s. 11–19.
- Czuba, Krystyna. 1995. *Media i władza*. Warszawa: Inicjatywa Wydawnicza „Ad Astra”.
- Daniels, Kevin, i Thorton, Everard W. 1990. An Analysis of the Relationship Between Hostility and Training in the Martial Arts. *Journal of Sports Sciences*, 8, s. 95–101.
- Dec-Pietrowska, Joanna, i Paprzycka, Emilia. 2016. Społeczne konstruowanie cielesności i seksualności. Analiza wybranego kontekstu edukacji seksualnej. *Dyskursy Młodych Andragogów*, 17, s. 325–339.
- Dunkle, Roger. 2008. *Gladiators: Violence and Spectacle in Ancient Rome*. London: Routledge.
- Gromysz, Jowita. 2016. Świat Barbie jako utopia ciała idealnego. W: Gromysz, Jowita, i Włodarczyk, Rafał (red.). *Utopia a edukacja*. Wrocław: Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego, s. 143–154.
- Gross, Paul R., i Levitt, Norman. 1994. *Higher Superstition: The Academic Left and Its Quarrels with Science*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Harrison, Kristen, i Fredrickson, Barbara L. 2003. Women's Sports Media, Self-Objectification, and Mental Health in Black and White Adolescent Females. *Journal of Communication*, 2, s. 216–232.
- Hartmann-Tews, Ilse, i Pfister, Gertrud (ed.). 2003. *Sport and Women: Social Issues in International Perspective*. New York: Routledge.
- Izydorczyk, Bernadetta, i Rybicka-Klimczyk, Adriana. 2009. Środki masowego przekazu i ich rola w kształtowaniu wizerunku ciała u zróżnicowanych wiekiem życia kobiet polskich (analiza badań własnych). *Problemy Medycyny Rodzinnej*, 3, s. 20–32.
- Kluczyńska, Urszula. 2016. Ciało jako obszar refleksji naukowej i jako projekt. *Polski Przegląd Nauk o Zdrowiu*, 3, s. 277–284.
- Kozłowska, Anna. 2013. Bohater reklamowy, czyli jak budować wiarygodność w reklamie. *Kwartalnik Kolegium Ekonomiczno-Społecznego Studia i Prace*, 1, s. 111–135.
- Królikowska, Sabina. 2000. *Wizerunek kobiety w prasie kobiecej lat dziewięćdziesiątych*. [Praca doktorska powstała pod kierunkiem dr hab. Anny Michalskiej]. Poznań: Uniwersytet Adama Mickiewicza.
- Łączyński, Marcin. 2008. Wizerunek. W: Gackowski, Tomasz, i Łączyński, Marcin (red.). *Analiza wizerunku w mediach*. Warszawa: Instytut Dziennikarstwa Uniwersytetu Warszawskiego, s. 79–104.
- Łebkowska, Anna. 2011. Jak ucieleśnić ciało: o jednym z dylematów somatopoetyki. *Teksty Drugie*, 4, s. 11–27.
- Mirucka, Beata. 2003. Poszukiwanie znaczenia cielesności i ja cielesnego. *Przegląd Psychologiczny*, 2, s. 209–223.
- Nitsch, Katarzyna, Prajs, Elżbieta, Kurpisz, Jacek, i Tyburski, Ernest. 2012. Obraz ciała i jego zaburzenia. Aspekty teoretyczne w kontekście wybranych jednostek psychopatologicznych. *Psychiatria i Psychologia Kliniczna*, 3, s. 176–182.
- Ortner, Sherry B. 1972. Is Female to Male as Nature Is to Culture? *Feminist Studies*, 1, s. 5–31.

- Pawelec, Przemysław. 2015a. Model Shannona i Weavera a tworzenie własnego wizerunku medialnego (na przykładzie mistrzów i nie-mistrzów sztuk, sportów i systemów walki). W: Hofman, Iwona, i Kępa-Figura, Danuta (red.). *Współczesne media. Medialny obraz świata. Zagadnienia teoretyczne*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, s. 251–265.
- Pawelec, Przemysław. 2015b. „Wojownik-Wamp” jako przykład wykreowanego obrazu kobiety w mediach. W: Pataj, Magdalena (red.). *Kobieta w sferze publicznej. Teoria i praktyka*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, s. 126–141.
- Pawłucki, Andrzej. 2015. *Nauki o kulturze fizycznej*. Kraków: Wydawnictwo Impuls.
- Roguska, Agnieszka. 2010. Współczesna edukacja kulturowa z udziałem mass mediów w dobie globalizacji. W: Roguska, Agnieszka, i Danielak-Chomać, Małgorzata (red.). *Współczesna edukacja kulturowa. Oblicza – przemiany – perspektywy*. Siedlce: Samorządowe Centrum Doradztwa i Doskonalenia Nauczycieli, s. 153–165.
- Sassatelli, Roberta. 2010. *Fitness Culture Gyms and the Commercialisation of Discipline and Fun*. New York: Palgrave Macmillan.
- Sieber, Lothar, i Pawelec, Przemysław. 2016. Professors of Martial Arts: Holders of This Title in Martial Arts Science. *Ido Movement for Culture: Journal of Martial Arts Anthropology*, 3, s. 15–26.
- Silverstein, Brett, Perdue, Lauren, Peterson, Barbara, i Kelly, Eileen. 1986. The Role of the Mass Media in Promoting a Thin Standard of Bodily Attractiveness for Women. *Sex Roles*, 9–10, s. 519–532.
- Swami, Viren, Steadman, Laura, i Tovée, Martin J. 2009. A Comparison of Body Size Ideals, Body Dissatisfaction, and Media Influence Between Female Track Athletes, Martial Artists, and Non-Athletes. *Psychology of Sport and Exercise*, 6, s. 609–614.
- Wolska, Beata, Adam, Marek, i Mekić, Amel. 2016. The Correlation of General and Special Physical Fitness Indices with Somatic Indicators in 16–18-Year-Old Female Judokas. *Ido Movement for Culture: Journal of Martial Arts Anthropology*, 3, s. 27–33.
- Young, Richard A., i Collin, Audrey. 2004. Introduction: Constructivism and Social Constructionism in the Career Field. *Journal of Vocational Behavior*, 3, s. 373–388.
- Zwierzydzyński, Marcin K. 2012. Konstruktywizm a konstrukcjonizm. *Principia*, 56, s. 117–135.
- Netografia**
- Rogaliński, Paweł. 2012. *Tworzenie wizerunku a image*. [Online]. Przegląd Dziennikarski.pl. Dostęp: <http://www.przegladdziennikarski.pl/tworzenie-wizerunku-a-image> [13.09.2012].

Streszczenie

W artykule przywołano temat występowania w dyskursach medialnych obrazów cielesności kobiet trenujących sztuki walki i sporty walki. Celem autorów opracowania jest scharakteryzowanie wybranych dyskursów odnoszących się do kobiet, które uprawiają różne formy aktywności fizycznej celem poprawy własnej kondycji psychofizycznej. Zarys tego zagadnienia zaprezentowano na podstawie udziału kobiet 1) w rozmaitych formach procesów treningowych, 2) w podejmowaniu walki z własnymi słabościami oraz 3) w rywalizacji z wybranymi przeciwnikami. Jako metodę badawczą wykorzystano wybrane elementy analizy dyskursu publikacji medialnych, które wyselekcjonowano na podstawie wstępnej analizy treści.

Images of the Carnality of Women Practicing Martial Arts and Combat Sports in Media Discourse: Outline of Issues

S u m m a r y

In this article, the topic of occurrence in media discourses of the corporeal images of women practicing martial arts and combat sports was mentioned. The purpose of the authors of this publication is to characterize selected discourses related to women who engage in various forms of physical activity to improve their own psychophysical condition. The outline of this issue is presented based on the participation of women 1) in various forms of training processes, 2) in undertaking the fight against one's own weaknesses and 3) in the competition with selected opponents. As the research method, selected elements of the media discourse analysis were used, which were selected based on the initial content analysis.